

Роль саморозвитку зростає у міру дорослішання і підвищення рівня організації людини: від індивіда до індивідуальності. Самореалізація тісно пов'язана з унікальністю та неповторністю людини.

Саморозвиток – усвідомлений і довільний процес. Без усвідомленого, вольового саморозвитку особистості не може бути досягнуто цілісності, соціальної зрілості особистості.

Очевидно, що, нажаль, далеко не всі майбутні педагоги знаходяться на шляху активного саморозвитку. Більшість (переважна) залишила цю діяльність на відкуп ситуації, умовам, які, крім того залежать більше не від них, а від оточуючих людей. Звичайно, враховуючи таке ставлення до власної особистості, очікувати, що прийшовши до школи, такий вчитель зможе надихнути вихованців на саморозвиток було б недоцільно.

Більш детальні, можливо лонгітюдні, дослідження можуть розкрити закономірності (як вікові, так і особистісні) становлення процесу саморозвитку особистості майбутнього вчителя. Тому проблема потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Мерзлякова О. Л. Психологічні чинники саморозвитку старшокласників у процесі навчання. / Олена Леонідівна Мерзлякова / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук, Київ – 2010
2. Коваленко Е. А. Ціннісна природа усвідомленого саморозвитку особистості: соціально-філософський аналіз. / Едуард Анатолійович Коваленко / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук, Харків – 2005
3. Садова Мирослава Анатоліївна УДК 159.923.2 психологічні складові потенціалу самореалізації особистості. / Мирослава Анатоліївна Садова / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня Кандидата психологічних наук, Луцьк – 2010
4. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов / - М., Изд-во Института Психотерапии. 2002. - 490 с.

Ігнатенко О.В.

Ціннісні сімейні та репродуктивні орієнтації сучасної молоді

Проблеми, пов'язані з людськими цінностями, посідають одне з найважливіших місць в науках, які займаються вивченням особистості і суспільства. Тому важливого значення набуває дослідження проблем сімейних цінностей, що допоможе розкрити механізми впливу на становлення особистості й адаптуватися їй в нових умовах соціально-економічних відносин. Концептуальні, змістові та технологічні аспекти підвищення ефективності

цього процесу в сучасних умовах досліджувалися у працях М. Й. Варія, Г. П. Васяновича, А. В. Галімова, Д. В. Іщенко, В. С. Маслова, М. І. Нещадима, Б. М. Олексієнка, О. І. Пометун, В. М. Синьова, Г. Д. Темка, В. В. Ягупова. [1;2]

Об'єкт дослідження – ціннісні та репродуктивні орієнтації та сімейні цінності у студентської молоді. **Теоретичну основу дослідження** становлять висновки та положення: педагогічної (Г. П. Васянович, В. П. Кравець, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, М. М. Фіцула) і психологічної наук (І. Д. Бех, О. М. Леонт'єв, С. Д. Максименко, С. Л. Рубінштейн), щодо розвитку якостей особистості. Для вирішення поставлених завдань застосовувалися теоретичні **методи дослідження**: аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, синтез, порівняння, узагальнення використовувалися для вивчення психолого-педагогічної літератури та визначення концептуальних засад та емпіричні методи.

Сім'я є одним з найважливіших соціальних інститутів, що вимагає постійного наукового вивчення. Це допомагає, по - перше, мати уявлення про реально існуючий стан внутрішньо сімейного життя і його зовнішні зв'язки, по - друге, прогнозувати його розвиток, надавати необхідну допомогу, координувати його взаємодію з іншими соціальними структурами держави. Нова сучасна ситуація неминуче позначається і на сучасній сім'ї. Високий рівень розлучень, тенденція консенсуального співжиття роблять актуальним пошук шляхів стабілізації сім'ї та відповідного підходу до її утворення, формування у молоді уявлень про майбутню сім'ю. Особливо велике значення ця робота набуває у період юності, тому що саме в цьому віці виникають психологічні передумови для створення сім'ї (потреба в коханні, сексуальна орієнтація, незалежність від батьків у виборі подружжя і рішення одружитися), та відповідно питання і проблеми, які потребують рішення і науково обґрунтованих відповідей, які юнаки і дівчата мають навчитися знаходити в подальшому самостійно.

В. Ядов вважав, що ціннісні орієнтації, як вищий рівень диспозиційної системи, повністю залежать від цінностей соціальної спільноти, з якою себе ідентифікує особа.[8;c.123] А. Асмолов вважав їх одиницями динамічної організації особистості[4], Д. Леонт'єв наділяв орієнтації транситуативним та наддіяльним характером. Можна зустріти в літературі і деякі спроби ототожнення ціннісних орієнтацій з переконаннями (Г. Залеський, М. Рокіч), мотивами (А. Маслоу), потребами (В. Василенко, Є. Головаха, А. Маслоу), установками (І. Істомін), ідеалами (І. Нарський) тощо.

Гендерні відмінності направленості та ієрархії ціннісних орієнтацій у юнацькому віці вивчалися нами за допомогою **методик М. Рокіча та М. Мацьковського**, які включають в себе список термінальних цінностей (Т-цінностей) та інструментальних цінностей (І-цінностей).

Хоча вивчення гендерних відмінностей у ієрархії ціннісних орієнтацій (**ЦО**) юнаків та дівчат нас зокрема цікавило яке місце у ієрархії цінностей посідають сімейні цінності та діти. У відповідності з цілями дослідження було поставлено декілька задач: по-перше, визначити ієрархічну структуру ЦО

юнаків та дівчат окремо від Т- цінностей та І-цінностей; по-друге, визначити гендерні особливості диференціації цінностей у юнацькому віці; по-третє, визначити узгодженість ієрархій цінностей між групами юнаків та дівчат; в четвертих, проаналізувати місце сімейних цінностей та цінностей дітей у структурі ціннісних орієнтацій юнаків та дівчат.

Ми користувалися схемою інтерпретації, що запропонована І.В. Дубровіною та співавторами. Дослідники виходили з положення, про те, що цінності, які потрапили у вищій щабель цієї структури, визначають ведучу, основну орієнтацію юнаків та дівчат на ті чи інші цілі діяльності, що дозволяє змістовно охарактеризувати направленість особистості досліджуваних. Цінності, що розміщуються у нижній частині, також характеризують направленість особистості, тому що вказують на незначущість цілей для особистості. Цінності, що відносяться до середнього рівня ієрархічної структури, хоча і мало інформативні, але разом з тим, дають додаткову інформацію до загальної оцінки змістовної сторони ЦО особистості. [6;7]

Отримані нами дані дозволяють представити ієрархічну структуру основних Т- та І – цінностей юнаків та дівчат.

Для юнаків вищі бали серед Т- цінностей отримали «здоров'я» (4, 86 – тут і далі середній бал), «наявність гарних друзів» (4,60), «цікава робота» (4,55). Середину ієрархії (ранги з 8-го по 13-й) цінностей у юнаків зайняли такі з них, як «щасливе сімейне життя» (4,36), «свобода, самостійність» (4,34), «життєва мудрість» (4,29), «можливість розширення кругозору» (4,26), «розвиток, робота над собою» (4,21), «кохання» (4,01). Завершують ієрархію Т- цінностей «спостереження прекрасного у природі та мистецтві» (3,64) та «можливість творчої діяльності» (3, 62). У ієрархії Т-цінностей дівчат «здоров'я» також займає перше місце, його середній бал складає 4,77. наступний у ієрархії по їх «вазі» поставлені «щасливе сімейне життя» (4,76) та кохання (4,66). У середині ієрархії Т- цінностей у дівчат знаходяться «свобода, незалежність самостійність» (4, 37), можливість розширення кругозору (4,10), «розваги» (4,08), «розвиток, робота над собою» (4,05). Закривають список (ранги 16-18) – «можливість творчої діяльності» (3,77), загальне визнання (3,74) та «спостереження прекрасного у природі та мистецтві» (3, 50). Аналогічно Т-цінностям були розподілені по 18 – ступінчатій ранговій шкалі та І- цінності досліджуваних. У юнаків очолюють ієрархію такі цінності, як «уміння здорово міркувати», «відповідальність», та «освіченість» (відповідно – 4,45, 4,44 та 4,36). Середні позиції у структурі І- цінностей юнаків займають «чуйність» (4,30), «чесність, відкритість» (4,28), «уміння настоювати на своєму» (4, 27), «охайність» (4,26), «працьовитість, продуктивність у роботі» (4,25), «старанність, дисциплінованість» (4,13), «уміння зрозуміти думку іншого» (4, 16). У дівчат перші три позиції у ієрархії І-цінностей займають «охайність», «вихованість», «чуйність» (- 4, 58, 4, 45 та 4, 40). Середні позиції ієрархії І-цінностей у дівчат займають такі з них як «сміливість відстоювати свої погляди» (4,28), «освіченість» (4,26), «вміння настоювати на своєму» (4,21), «незалежність» (4,19) «життєлюбство» (4,18), «старанність, дисциплінованість»

(4,13). І, нарешті, закінчують ієрархію І – цінностей у юнаків та дівчат цінності «терпимість» (юнаки – 3,72; дівчата – 4,06), «великі запити» (3,66 та 3,74 відповідно) та «терпимість до своїх недоліків та недоліків інших» (3,64 та 3,23 відповідно). Як бачимо з приведених нижче даних, малоцінним та незначущим є і для юнаків і для дівчат однакові цінності.

Спробуємо на основі отриманих даних сконструювати ціннісно орієнтаційний портрет досліджуваних груп юнаків та дівчат.

Для юнаків він буде виглядати наступним чином. Головне у житті - здоров'я та наявність гарних друзів, при умові, що маєш цікаву роботу, непогано бути впевненим у собі. Але цього можна досягнути лише за умови, що будеш продуктивним та діяльним. Можливо, що все це може складати основу матеріального благополуччя. Хоча щасливе сімейне життя приваблює, але свобода цінується більше. Деяким чином згодні з тим, що хочуть зустріти кохання. Зовсім не потрібно витратити час на спостереження прекрасного у природі та мистецтві. Головними цілями – засобами повинні стати вміння міркувати та відповідальність, та для цього необхідно отримати освіту. Непогано бути незалежним та сміливим у відстоюванні своїх поглядів, але при цьому зберегти життєрадісність при умові, що усе під контролем. Вихованість та відповідальність, є важливими якостями успішного у своїй справі людини, але можливо обійтися і без них, тим більш, що твої запити невеликі. І вже зовсім не потрібно обтяжувати себе нестримністю до недоліків як своїх так і чужих, а також терплячістю.

Ціннісно-орієнтаційний портрет дівчат виглядає ось так. Головне у житті - здоров'я та щасливе сімейне життя, що ґрунтується на любові. Робота також є важливою, тому що воно дає, можливість забезпечити себе матеріально. При цьому непогано, якщо поряд завжди будуть друзі. Міркувати про щастя та благополуччя інших – важливо, але поки з цим можна не поспішати, тим більш не слід перейматися про суспільне призначення чи витратити час на спостереження прекрасного у природі та мистецтві. Засоби-цілі, на які орієнтовані дівчата, можна представити наступним чином. Головне – охайність та вихованість, але при цьому бути чуйним та відповідальним. Вміння міркувати, завзятість – все це може сприяти успіху, але при цьому непогано було б отримати освіту. Не слід обмежувати себе зайвим самоконтролем, терпимістю до своїх недоліків інших, але ж і терплячим до них також не слід бути. Слід відмовитися від високих запитів та не втрачати час на спостереження прекрасного у природі та мистецтві. Статистична значущість розбіжностей встановлювалась за допомогою t- критерія Стьюдента, крім того, використовуючи бісеріальний коефіцієнт кореляції, перевірялася гіпотеза про те, що існуючі розбіжності пов'язані зі статтю досліджуваних. У направленості термінальних цінностей були визначені наступні розбіжності. Так, юнаки більш орієнтовані на такі цінності, як «активне діяльне життя» (розбіжності достовірні: $t = 4,48$; $p < 0,001$; пов'язані зі статтю $R_{\text{емпбіс}} = 0,38$, $T_{\text{ф}} = 6,07$; $p < 0,001$), «життєва мудрість» (розбіжності достовірні: $t = 2,93$; $p < 0,001$; пов'язані зі статтю $R_{\text{емпбіс}} = 0,36$; $T_{\text{ф}} =$, $p < 0,001$), «продуктивне життя» (розбіжності

достовірні: $t=3,97$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,47$; $T_{\phi}= 7,53$; $p<0,001$). Дівчата у більшій мірі орієнтовані на такі цінності, як «кохання» (розбіжності достовірні: $t=6,96$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,41$; $T_{\phi}= 4,30$; $p<0,001$) та «сімейне життя» (розбіжності достовірні: $t=4,65$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,54$; $T_{\phi}= 8,44$; $p<0,001$). У направленості інструментальних цінностей були виявлені наступні відмінності. Юнаки, у більшій мірі, ніж дівчата, орієнтовані на цінності «непримиримість до недоліків у себе та інших» (розбіжності достовірні: $t=3,72$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,39$; $T_{\phi}= 6,16$; $p<0,01$) та «самоконтроль» (розбіжності достовірні: $t=3,42$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,32$; $T_{\phi}= 5,11$; $p<0,001$), а дівчата – «охайність» (розбіжності достовірні: $t=6,97$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,45$; $T_{\phi}= 7,14$; $p<0,001$), «вихованість» (розбіжності достовірні: $t=3,21$; $p<0,01$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,42$; $T_{\phi}= 6,66$; $p<0,01$) та «терпимість» (розбіжності достовірні: $t=3,40$; $p<0,01$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,38$; $T_{\phi}= 6,10$; $p<0,001$). Виявлені розбіжності можуть свідчити про більшу «інструментальну» направленість юнаків, яка припускає їх більшу активність, раціональність та агресивність, та деяку більшу «експресивну направленість дівчат», що виражається у їх більшій орієнтованості на інших, що узгоджується з традиційним поняттям мужності та жіночності.

Отримані дані дозволяють стверджувати, що юнаки переважно орієнтовані на традиційно чоловічі, для нашої культури, цінності, а дівчата – на цінності, як традиційно жіночі, так і традиційно чоловічі. Для юнацького віку характерна належність «...особливої соціальної ситуації, взаємодії двох люблячих осіб протилежної статі, яка спрямована, у кінцевому рахунку, на створення власного продовження кожного з учасників – появу нової людської істоти». [3;101]

Формування особистісного та професійного самовизначення, соціальної та гендерної ідентичності, досвід взаємодії з протилежною статтю, освоєння ролі сексуального партнера, розширення репертуара гендерних ролей, визначають значущість юнацького віку як періоду становлення репродуктивних установок та ціннісно-рольових орієнтацій на реалізацію батьківства.

Актуальним у зв'язку з цим є вивчення гендерних аспектів ціннісних орієнтацій сучасної молоді в контексті представленості в них репродуктивних установок та сімейних цінностей, специфіки направленості, та ієрархії ціннісних орієнтацій, аналіз їх гендерних відмінностей, що пов'язане з реалізацією репродуктивної установки у цілому.

Метою роботи було виявлення загальної направленості ціннісних орієнтацій юнаків та дівчат, місце у ній сімейних цінностей, а також емпірична перевірка припущення про те, що репродуктивні установка у свідомості хлопців і дівчат представлена основними елементами (батьківськими сценаріями, установками і очікуваннями у подружніх відносинах, гендерними ідеалами), серед яких є і сімейні цінності.

У відповідності з **метою** дослідження було поставлено наступні **задачі**: по-перше, визначити ієрархічну структуру ЦО юнаків та дівчат окремо від Т

(термінальних) - цінностей та І (індивідуальних)- цінностей; по-друге, визначити гендерні особливості диференціації цінностей у юнацькому віці; по-третє, визначити узгодженість ієрархій цінностей між групами юнаків та дівчат; в-четвертих, проаналізувати місце сімейних цінностей у структурі ціннісних орієнтацій юнаків та дівчат. Представлений матеріал є частиною результату загального емпіричного дослідження.

Практичне значення дослідження полягало в аналізі значущості юнацького віку як етапу становлення материнства та батьківства. Отримані результати можуть бути використані при розробці програми з ЕПСЖ зокрема теми «Репродуктивні установки та усвідомлене батьківство». Дослідження проводилося у групах студентів IV-V курсів історичного, географічного та факультету іноземних мов КДПУ (всього 254 респондента).

Спробуємо на основі отриманих даних сконструювати ціннісно-орієнтаційний портрет досліджуваних груп юнаків та дівчат. Для юнаків він буде виглядати наступним чином. Головне у житті - здоров'я та наявність гарних друзів, при умові, що маєш цікаву роботу, непогано також бути впевненим у собі. Але цього можна досягнути лише за умови, що будеш продуктивним та діяльним. Можливо, що все це може складати основу матеріального благополуччя. Хоча щасливе сімейне життя приваблює, але свобода цінується більше. Деяким чином згодні з тим, що хочуть зустріти кохання. Зовсім не потрібно витрачати час на спостереження прекрасного у природі та мистецтві.

Ціннісно-орієнтаційний портрет дівчат виглядає ось так. Головне у житті - здоров'я та щасливе сімейне життя, що ґрунтується на любові. Робота також є важливою, тому що воно дає, можливість забезпечити себе матеріально. При цьому непогано, якщо поряд завжди будуть друзі. Міркувати про щастя та благополуччя інших – важливо, але поки з цим можна не поспішати, тим більш не слід перейматися про суспільне признание чи витрачати час на спостереження прекрасного у природі та мистецтві.

Статистична значущість розбіжностей встановлювалась за допомогою t-критерія Стьюдента, крім того, використовуючи бісеріальний коефіцієнт кореляції, перевірялася гіпотеза про те, що існуючі розбіжності пов'язані зі статтю досліджуваних. У направленості термальних цінностей були визначені наступні розбіжності. Так юнаки більш орієнтовані на такі цінності, як «активне діяльне життя» (розбіжності достовірні: $t = 4,48$; $p < 0,001$; пов'язані зі статтю $R_{\text{емпбіс}} = 0,38$, $T_{\phi} = 6,07$; $p < 0,001$), «життєва мудрість» (розбіжності достовірні: $t = 2,93$; $p < 0,001$; пов'язані зі статтю $R_{\text{емпбіс}} = 0,36$; $T_{\phi} =$, $p < 0,001$), «продуктивне життя» (розбіжності достовірні: $t = 3,97$; $p < 0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}} = 0,47$; $T_{\phi} = 7,53$; $p < 0,001$). Дівчата у більшій мірі орієнтовані на такі цінності, як «кохання» (розбіжності достовірні: $t = 6,96$; $p < 0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}} = 0,41$; $T_{\phi} = 4,30$; $p < 0,001$) та «сімейне життя» (розбіжності достовірні: $t = 4,65$; $p < 0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}} = 0,54$; $T_{\phi} = 8,44$; $p < 0,001$). У направленості інструментальних цінностей були виявлені наступні відмінності. Юнаки, у більшій мірі, ніж дівчата, орієнтовані на цінності

«непримиримість до недоліків у себе та інших» (розбіжності достовірні: $t=3,72$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,39$; $T_{\phi}= 6,16$; $p<0,01$) та «самоконтроль» (розбіжності достовірні: $t=3,42$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,32$; $T_{\phi}= 5,11$; $p<0,001$), а дівчата – «охайність» (розбіжності достовірні: $t=6,97$; $p<0,001$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,45$; $T_{\phi}= 7,14$; $p<0,001$), «вихованість» (розбіжності достовірні: $t=3,21$; $p<0,01$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,42$; $T_{\phi}= 6,66$; $p<0,01$) та «терпимість» (розбіжності достовірні: $t=3,40$; $p<0,01$; пов'язані зі статтю: $R_{\text{емпбіс}}= 0,38$; $T_{\phi}= 6,10$; $p<0,001$). Виявлені розбіжності можуть свідчити про більшу «інструментальну» направленість юнаків, яка припускає їх більшу активність, раціональність та агресивність, та деяку більшу «експресивну направленість дівчат», що виражається у їх більшій орієнтованості на інших, що узгоджується з традиційним поняттям мужності та жіночності. Розглянемо, наскільки узгоджуються ЦО юнаків та дівчат з традиційними уявленнями про те, що притаманне чоловікам, а що жінкам.

Для юнаків головне – робота, активна та продуктивне життя, тобто все те, що є за межами сімейного кола. І методи, гідні поставлених цілей вибираються ними: розсудливість та відповідальність. При цьому сім'я виступає для них як традиційний «тил», який досить гармонійно вписується у традиційну схему чоловічої успішності. Дівчата на перший погляд, також традиційні, висловлюючи думку про те, що сім'я та кохання являються пріоритетними, але при цьому цінність роботи для них не нижча ніж у юнаків. Якщо взяти до уваги що до традиційних для жінок цілями-засобами вихованості й чуйності вони додають відповідальність та вміння розмірковувати, то стане зрозуміло, що вони зовсім не вписуються у традиційну схему «сім'я- чоловік-дитина». Тобто, що вони готові будувати своє життя самі, а не чекати допомоги від чоловіків. У підтвердження вказаних положень слід звернутися до розгляду узгодження ієрархії ЦО юнаків та дівчат. Використання коефіцієнта конкордації Кендала (для Т- цінностей він склав $W = 0,93$ при $X^2 \text{ факт.} = 35,60$, а для І – цінностей – $W = 0,93$ при $X^2 \text{ факт.} = 35,60$) дозволяє стверджувати, що ієрархії термальних та інструментальних цінностей юнаків та дівчат узгоджені між собою при $p < 0,1$. Інакше кажучи, виявлені відмінності не дозволяють говорити про те, що ієрархії ціннісних орієнтацій юнаків та дівчат принципово відрізняються між собою. Це, на наш погляд, може свідчити про те, що базові принципи соціалізації хлопчиків (юнаків) та дівчаток (дівчат) вже в повній мірі не враховують традиційних соціокультурних стереотипів про те, що соціально для чоловіків та жінок.

Отримані дані дозволяють стверджувати, що юнаки переважно орієнтовані на традиційно чоловічі, для нашої культури, цінності, а дівчата – на цінності, як традиційно жіночі, так і традиційно чоловічі. Хоча цінність сім'ї досить висока і для юнаків і для дівчат, орієнтація на неї побудована на фоні загальної домінуючої у молодих людей направленості на цінності індивідуальні. Ментальна репрезентація репродуктивних установок, яка згодом знаходить вихід у батьківстві в юнацькому віці, у її доступній для

спостереження і вивчення вербальної проєкції, відображає не тільки вікові і гендерні особливості молодих людей, але і ті зміни, які відбулися в гендерній стратифікації суспільства, в змісті його гендерних норм, зокрема, і в їх відношенні до сімейних гендерних ролей. Разом з тим існують гендерні відмінності в ментальній репрезентації батьківства у юнацькому віці, які виявляються на всіх рівнях особистісних диспозицій юнаків і дівчат. На рівні ціннісних орієнтації, в спрямованості термінальних цінностей, хлопці більшою мірою, ніж дівчата, орієнтуються на цінності соціальної успішності, а дівчата на цінності створення сім'ї; у направленості інструментальних цінностей дівчата більшою мірою, ніж хлопці, орієнтуються на цінності міжособистісних відносин.

На основі попередніх даних [5;56-59], які в цілому узгоджуються з результатами даного дослідження, ми показали, що у своїх сімейних цінностях хлопці більшою мірою орієнтуються на автономію від сім'ї, а дівчата, - на створення міцних внутрішньосімейних емоційно забарвлених відносин. Окрім того, цінність виховання дітей у хлопців не пов'язана з іншими сімейними цінностями.

У своїх сімейних ідеалах хлопці орієнтуються на більшу кількість дітей у сім'ї, ніж дівчата; у гендерних ідеалах хлопців чоловічі образи маскулінні, а жіночі — фемінні, в той час, як у дівчат чоловічі образи менш маскулінні, а жіночі, - менш фемінні, ніж у хлопців. Сценарії реалізації батьківства хлопців і дівчат розрізняються між собою на всіх трьох рівнях (соціальному, соціально-психологічному та особистісно-змістовному) рівнях. На соціальному рівні хлопці, у більшій мірі, ніж дівчата, припускають бути для дитини провідниками в світ соціальних статусів, а дівчата - виховувати його, передавати колективний досвід; на соціально-психологічному рівні хлопці, більшою мірою, ніж дівчата, припускають захищати дитину, а дівчата - з нею спілкуватися; на особистісно-змістовному рівні юнаки, більшою мірою, ніж дівчата, розглядають народження дитини як зміну свого соціального статусу, а дівчата - як придбання нової соціально-психологічної якості (відповідальності).

Таблиця 1

Ієрархія сімейних цінностей хлопців і дівчат %

Тип сімейних цінностей	Юнаки експериментальна група	Юнаки контрольна група	Дівчата експериментальна група	Дівчата контрольна група
Направленість на суспільство	23,33	24,1	16,56	16,34
Направленість на сім'ю та наявність у ній дітей	34,39	35,17	38,32	38,49
Направленість на особистість	40,46	41,25	40,46	41,07

Як бачимо з поданої таблиці, в структурі сімейних цінностей, цінності, що відбивають спрямованість сім'ї на особистість, мають найбільш питому вагу, а цінності, що відображають спрямованість сім'ї на суспільство, - найменший. Це може свідчити про те, що в своїх уявленнях про ідеальну сім'ю,

хлопці і дівчата керуються, перш за все, своїми індивідуальними потребами та установками і, перш за все, потребами в особистому психологічному комфорті. Крім того, виявлений факт може Свідчити про триваючу (та закріплену) тенденцію, - еволюцію сім'ї від соціального інституту, з жорстко заданою структурою і системою ролей, до психологічної групи, з переважанням в ній функцій, що забезпечує психологічний комфорт її членів.

Молоді люди цінують, перш за все, самостійність і незалежність від батьків. Найменш значущими для них виявилися цінності, пов'язані з відданістю національним традиціям, а також, цінності статусу, приналежності до однакового соціального статусу, тобто, заперечується «вихід» на найширший соціальний контекст.

Теоретичне вивчення питання, отримані емпіричні дані, результати їх статистичної обробки й інтерпретації свідчать про наступне:

- у структурі сімейних цінностей молодих людей найбільш питому вагу займають сімейні цінності в їх спрямованості на особистість. Разом з тим, сімейні цінності в їх спрямованості на сім'ю (соціально-психологічна складова сімейних цінностей) і у хлопців, і дівчат, внутрішньо суперечливі, що може свідчити про те, що вони ще знаходяться в процесі свого формування і структуризації;

- аналіз виявив узгодженість соціальних і соціально-психологічних сімейних цінностей хлопців і дівчат, та їх відсутність в тій частині, яка носить індивідуально-психологічний сенс, а це може свідчити про те, що хлопці і дівчата, будучи згідними у загальних принципах організації сімейного союзу і норм, регулюючих взаємовідношень подружжя у шлюбі, мають різне бачення майбутніх «перспектив» для себе від включення в нього: хлопці в своїй майбутній сім'ї сподіваються зберегти особисту автономію, а дівчата - знайти духовну і психологічну єдність.

Список використаних джерел:

1. Алексеева В.Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности // Психологический журнал. – 1984. - № 5. – С. 63-70.
2. Бех І.Д. Проблема особистісних цінностей: стан і орієнтири дослідження // Українська психологія: сучасний потенціал. Матеріали Четвертих Костюківських читань (25 вересня 1996 р.). – В 3-х томах – К.: Вид-во ДОК-К, 1996. – Т. 1. – 431 с.
3. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості. Наукова монографія.- К.:Видавництво ТОВ «КММ»,2006,- 240с.
4. Максименко С.Д. Теоретичні основи побудови принципів та критеріїв психологічної організації навчання // Психологічна організація умов розвитку суб'єкта учіння. – К., 1996.
5. Щур О.В. “Психосемантический аспект семейно-ориентированной материнской и отцовской направленности в юношеском возрасте”, блок 5 “Психология материнства и отцовства”. //В сб. "Психология и семья", кафедры прикладной психологии, БДПУ от 25 сентября 2006 года.

6. В.Е.Семенова. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1979. – С.106-120.
7. Allport G.W. Pattern and growth in personality. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1999. – 593 p.
8. Bovee Courtland L., Thill John V. Marketing. – N.Y., etc: Mc Graw Hill, 2002.

Алека І.А.

Прояви креативного мислення у школярів та ліцеїстів

У класичній системі освіти учбові програми побудовані, як правило, на запам'ятовуванні, накопиченні фактів та інших нетворчих формах діяльності. Тому більшість учнів чинять серйозний опір, якщо подальше навчання або робота вимагають від них прояву творчих здібностей. Це пов'язано з тим, що прояв таких здібностей у праці для учнів є новизною, і не кожен учень з легкістю пристосовується до нових умов і вимог діяльності. Уникнути таких конфліктів можна, якщо заохочення творчої діяльності почнеться на ранніх стадіях навчально-виховного процесу, ще з дошкільних установ, і продовжуватиметься впродовж всієї трудової, творчої діяльності особистості.

Останнім часом явище, позначене терміном обдарованість (феномен креативного розвитку), привертає все більшу увагу професіоналів з області педагогіки і психології. Тому на сьогоднішній день гостро постає питання розвитку креативного мислення у підростаючого покоління. Адже, без усвідомлення законів дидактичного впливу на особистість, без розвитку творчої думки, повного сприйняття світу важко виховати гармонійно розвинену людину.

Проблема розвитку розумових здібностей особистості досить широко розроблена видними вченими психологами, соціологами (В.Д.Дружинін, Д.Я.Богоявленська, Н.В.Хазратова, С.Меднік, В.Н.Пушкін, Н.Коган, Е.Гозієв, Г.Шоумаров, М.Г.Давлетшин, Є.П.Торренс, Дж.Гілфорд, Р.Стернберг).

Одне з можливих трактувань поняття креативного мислення дає Дж. Брунер. Він розглядає розвиток креативного мислення як три одночасні процеси: здобуття нової інформації; перетворення (трансформація), пристосування інформації до вирішення завдань і перевірка, контроль, оцінка.

Проте, сам учбовий матеріал або отримувана інформація ще не може забезпечити креативне мислення учнів в потрібній системі, для здійснення якої необхідні певні педагогічні умови, а саме:

- а) ретельний відбір і оптимальне дозування матеріалу на уроці або позакласних заняттях;
- б) особистісна значущість наочного вмісту діяльності учня;
- в) вихідний тип мотиваційної структури;
- г) специфіка учбового предмету і вид учбового завдання.

У зв'язку зі всіма цими труднощами, які необхідно здолати, що б стимулювати креативне мислення особистості, вивчення даного питання є досить таки актуальним у наш час, питанням, що вимагає глибшого вивчення, особливо, якщо це стосується розвитку підростаючого покоління. Тому